

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

เรื่อง

การรวบรวม ประมวลผลข้อมูล และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเครื่องมือ
ประเมินความรู้ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง
ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เสนอต่อ

กลุ่มพัฒนาความร่วมมือและศักยภาพภาคีเครือข่ายอนามัยสิ่งแวดล้อม
สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย

คำนำ

ในการจัดทำรายงานผลการศึกษาคือความรอบรู้ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กรณีศึกษาพื้นที่เขตเมืองและชนบทในจังหวัดแห่งหนึ่งของประเทศไทยประกอบด้วย 5 บท ได้แก่ บทนำ การทบทวนวรรณกรรม วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปอภิปรายผลการวิจัย โดยการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สืบค้น จัดเก็บข้อมูล รวบรวม และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำเครื่องมือประเมินความรอบรู้ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท และ 2) เพื่อจัดทำเครื่องมือประเมินความรอบรู้ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และการทำนายความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative correlational research) เพื่อตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบทรวม 454 คน

ในการดำเนินการครั้งนี้ ได้เสนอรายงานเพื่อความเห็นชอบจากคณะกรรมการตรวจรับงานของ กลุ่มพัฒนาความร่วมมือและศักยภาพภาคีเครือข่ายอนามัยสิ่งแวดล้อมสำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เพื่อการเผยแพร่เป็นประโยชน์ทางวิชาการให้กับนักสาธารณสุขได้นำไปใช้ต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตการดำเนินงานวิจัย	3
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
สถานการณ์และผลกระทบด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง	5
ขอบเขตงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศและประเทศไทย	9
พฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ	10
ความรู้ด้านสุขภาพ: สถานการณ์ ความหมาย และองค์ประกอบการวัด	11
ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม: สถานการณ์ ความหมาย และองค์ประกอบการวัด	17
ความรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม: ความหมาย และองค์ประกอบการวัด	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
กรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานในการวิจัย	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	28
ตอนที่ 1 การสร้างเครื่องมือวัดความรู้ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ ติดบ้านติดเตียง	28
ตอนที่ 2 การประเมินระดับความรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง และการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	29
เป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ	30
รายละเอียดและขอบเขตการจ้าง	30
ระยะเวลาดำเนินการ	30
นิยามและเครื่องมือวัดตัวแปร	30
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	37
ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง	37
ตอนที่ 2 การพัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย	39
ตอนที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปรต่างๆ เมื่อเทียบกับเกณฑ์การประเมิน	41

สารบัญ

	หน้า
ตอนที่ 4 ค่าสถิติพื้นฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการวัด	51
ตอนที่ 5 การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุ	54
ตอนที่ 6 การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีลักษณะต่างกัน	57
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	63
สรุปผลการวิจัย	64
อภิปรายผลการวิจัย	68
ข้อเสนอแนะ	73
เอกสารอ้างอิง	75
ภาคผนวก	82
ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม	82
โมเดลการวัดตัวแปรที่ศึกษา	89
แบบสอบถาม	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 คำจำกัดความของความรอบรู้ด้านสุขภาพ	12
ตาราง 2 สรุปลองค์ประกอบความรอบรู้ด้านสุขภาพ	14
ตาราง 3 คำจำกัดความของความรอบรู้ด้านสิ่งแวดล้อม	18
ตาราง 4 สรุปลองค์ประกอบความรอบรู้ด้านสิ่งแวดล้อม	19
ตาราง 5 คำจำกัดความของความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	24
ตาราง 6 สรุปลองค์ประกอบความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	24
ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง	37
ตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น ค่าอำนาจจำแนกและน้ำหนักองค์ประกอบของแบบวัด	40
ตาราง 9 แสดงความถี่ของระดับความรอบรู้ด้านสิ่งแวดล้อม	41
ตาราง 10 แสดงความถี่ของระดับความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	43
ตาราง 11 แสดงความถี่ของระดับความตระหนักรู้ต่อการจัดสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ	46
ตาราง 12 แสดงความถี่ในการกระทำพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง	49
ตาราง 13 ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบการแจกแจงแบบโค้งปกติของตัวแปรการวัด	51
ตาราง 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ทำการศึกษา	53
ตาราง 15 ค่าดัชนีความกลมกลืนก่อนและหลังปรับที่ได้จากการวิเคราะห์เกณฑ์และผลการพิจารณา	54
ตาราง 16 คะแนนมาตรฐานของอิทธิพลทางตรง (DE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) และอิทธิพลรวม (TE) ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตามคือพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมฯ	55
ตาราง 17 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร ระหว่างกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขในเมืองและกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขในชนบท	57
ตาราง 18 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมจัดการสภาพแวดล้อมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง จำแนกตามเพศ	60
ตาราง 19 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมจัดการสภาพแวดล้อมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง จำแนกตามอายุ	60
ตาราง 20 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมจัดการสภาพแวดล้อมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง จำแนกตามประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	61

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 รากฐานทางประวัติศาสตร์ของอนามัยสิ่งแวดล้อม	22
ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	27
ภาพประกอบ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการจัดการ สภาพแวดล้อมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง	56

บทคัดย่อ

การศึกษาความรอบรู้ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง
ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความรอบรู้ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท และศึกษาความสัมพันธ์และการทำงานความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบทรวมจำนวน 454 คน โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.924 ถึง 0.954 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสถิติทดสอบสมมติฐานได้แก่ สถิติค่า t, ANOVA และสถิติทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสหสัมพันธ์ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้น ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 87.4) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 58.4) มีประสบการณ์เป็นอาสาสมัครประจำหมู่บ้านมาต่ำกว่า 10 ปี (ร้อยละ 62.7) อาศัยอยู่ในชุมชนมา 31-60 ปี (ร้อยละ 56.1) มีระดับการศึกษาสูงสุดประถมศึกษา (ร้อยละ 43.6) อาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 28.6) ไม่มีโรคประจำตัว (ร้อยละ 60.4) และมีประสบการณ์อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุที่เป็นพ่อแม่หรือญาติใกล้ชิด (ร้อยละ 63.4)

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พบว่า แบบสอบถามมีคุณภาพสูงค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.89-0.96 ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.31-0.89 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.30-0.94

3. ผลการประเมินระดับความรอบรู้ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 3.61, SD = .56) ความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 3.56, SD = .60) ความตระหนักรู้ต่อการจัดการสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.18, SD = .67) และพฤติกรรมจัดการสภาพแวดล้อมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 3.92, SD = .69)

4. ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.361-0.838 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมจัดการสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงได้ร้อยละ 70.0

5. ผลการเปรียบเทียบพบว่า 1) กลุ่ม อสม. ในชุมชนเมือง มีความรอบรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และความตระหนักรู้ต่อการจัดการสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุโดยรวม ไม่แตกต่างกันกับกลุ่ม อสม. ในชนบท 2) กลุ่ม อสม. ในชุมชนเมือง มีพฤติกรรมจัดการสภาพแวดล้อมต่อผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงทั้งโดยรวมและรายด้าน มากกว่า อสม. ในชุมชนชนบท 3) อสม. เพศชาย มีความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมสูงกว่า อสม. เพศหญิง แต่มีพฤติกรรมจัดการสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และ 4) กลุ่ม อสม. ที่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันจะมีความรอบรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมโดยรวมต่างกัน